

ANÀLISI BIBLIOMÈTRICA DE LA BIBLIOTECA PÚBLICA DE MAÓ. SEGONA MEITAT DEL SEGLE XIX, 1867-1901

Montserrat Puyol Rodríguez

INTRODUCCIÓ

L'estudi d'una biblioteca com a reflex, no sols del nivell cultural, sinó també del grau d'evolució de les institucions culturals de la societat en què es produeixen, ha estat sempre altament valorat i, com a tal, ha estat objecte d'estudi en importants treballs (1).

La transcendència d'aquest fenomen, la instal·lació de les biblioteques públiques com a expressió estatal de la cultura, és un esdeveniment succeït a escala nacional, però també una resposta social donada per diversos països europeus que es trobaven en un semblant grau d'evolució. Prova d'això és l'interès amb que el tema ha estat treballat en recents publicacions franceses (2).

Efectivament, l'obertura d'aquest tipus d'establiments responia a una voluntat política molt concreta, executada des del 1835 a través de l'activitat de les diferents comissions científiques i artístiques encarregades de «reunir los restos de los mencionados establecimientos científicos para formar bibliotecas públicas en las capitales de provincia» (3). Voluntat política que més endavant ja s'expressà per mitjà del corresponent formulisme oficial, segons l'article 163 de la «Ley de Instrucción Pública» del 1857, en què s'al·ludia al propòsit governamental que a cada província hi hagués, al menys, una biblioteca pública.

L'organització de tota la xarxa de Biblioteques Provincials tingué la seva consolidació oficial a partir de la data emblemàtica del 1858 i a través de tota una sèrie de successives reglamentacions que regulaven el funcionament tant de la institució en si (4) com dels mateixos funcionaris (5).

Quant la consolidació laica a les illes, el primer d'aquests establiments a instal·lar-se fou el de Palma, el 1847 (6).

(1) N. Díaz Pérez: *Las Bibliotecas de España en sus relaciones con la educación popular y la instrucción pública*, 2ª edición. Madrid, 1885.
- A. VIÑAO FRAGO: «A la cultura por la lectura. Las Bibliotecas populares». In: *Clases populares, Cultura, Educación. Siglos XIX y XX*. (Págs.: 301-335). Coloquio Hispano-Francés. UNED. Madrid, 1990.

(2) Arlette Boulogne: *Les bibliothèques populaires en France de 1860 à 1880: rôle joué dans leur développement par la Ligue de l'enseignement et la Societe Franklin*. Université Paris VII. 1984.

- Madeleine Reberioux: «Les expériences d'éducation populaire en France, 1830-1958». Conté: «Le temps des Bibliothèques, 1860-1880-90». In: *Clases populares, Cultura, Educación. Siglos XIX, XX*. (Págs.: 25-46). Coloquio Hispano-Francés. UNED. Madrid, 1990.

(3) J.M. Gibert: *Discurso pronunciado en el solemne acto de la apertura de la Biblioteca Provincial y del Instituto de 2ª enseñanza de las Baleares que tuvo lugar el día 1-10-1847*. Palma, 1847 (Pág.: 15).

(4) *Reglamento de Archivos, Bibliotecas y Museos*, aprobado por S.M. en Julio de 1871. Edición oficial. Madrid.

(5) *Cuerpo facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos. Escalafón 1851-1895*. Madrid.- *Reglamento orgánico del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Anticuarios y Establecimientos que del mismo dependan*. Edición oficial. Madrid, 1881.- *Real decreto reorganizando el Cuerpo facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Anticuarios*. Madrid, 1885.

(6) Joaquín Maximiliano Gibert (Jefe político): *Discurso pronunciado en el solemne acto de la apertura de la Biblioteca Provincial y del Instituto de 2ª enseñanza de las Baleares que tuvo lugar el día 1-10-1847*. Palma. Impta. Guasp. (16 págs.).

Vint anys més tard, l'any 1867, va ésser inaugurada la Biblioteca Pública de Maó (7).

PRESENTACIÓ D'OBJECTIUS

L'objectiu d'aquesta comunicació és el tractament del nivell cultural i científic menorquí en el segle passat.

Sense cap dubte, en el procés d'aprenentatge educatiu i enriquiment cultural el paper jugat per la lliure consulta i estudi dels llibres és totalment essencial.

Cal dir que, anteriorment, he duit a terme estudis d'aquestes característiques. Així, en el primer Congrés d'Història Contemporània d'Espanya (8) vaig presentar una comunicació dedicada a l'anàlisi de la Biblioteca Pública de Palma (9). Els resultats obtinguts i la bona acollida de l'estudi, em varen animar a realitzar un treball de les mateixes característiques amb la Biblioteca de Maó.

Aquest estudi té, doncs, tres línies d'anàlisi:

A. L'esbrinament de l'oferta cultural menorquina, la qual es materialitzarà per la demarcació percentual de totes les temàtiques possibles existents a la Biblioteca Pública de Maó.

B. A més de l'oferta bibliogràfica teòrica esmentada, la consulta real duita a terme pel públic de cada temàtica específica que plasmarà la demanda cultural precisa de la societat menorquina de l'època.

C. La contextualització i la comparació dels resultats obtinguts amb altres dades, reflex de la realitat bibliogràfica i cultural mallorquina i espanyola.

DEMARCACIÓ D'OBJECTIUS

A. Línia principal d'anàlisi:

1. Quantificació temàtica de les existències bibliogràfiques, 1883-1901.

B. Línia complementària:

2. Quantificació temàtica de servei al públic, 1882.

3. Senyalització dels títols més representatius, 1885-1901.

C. Línia de contextualització:

4. Ritme d'adquisicions bibliogràfiques, 1867-1901.

5. Quantificació de la procedència de les adquisicions bibliogràfiques, 1882.

6. Comparació dels resultats obtinguts amb les dades de la Biblioteca Pública de Palma, 1867-1887.

FONTS I METODOLOGIA

Per assolir amb èxit els objectius prevists comptam amb les següents fonts. En primer lloc, la font principal és el catàleg de la Biblioteca de Maó mateixa realitzat pel seu bibliotecari, Miquel Roura i Pujol, entre el 1885 i 1901 (10).

D'altra banda, com a font secundària i complementària, es disposa de les dades relatives a la mateixa Biblioteca de Maó aparegudes a l'anuari del Cos d'Arxivers, en els anys 1882 i 1883. En aquesta mateixa sèrie figuren les dades comparatives de la Biblioteca Pública de Palma, obtingudes a través de les Memòries anuals de funcionament de l'Institut, des de l'any 1858 fins el 1887.

Es tracta, per tant, de considerar en la seva justa mesura, la importància de cada disciplina, i per a tal fi res millor que conèixer quina parcel·la ocuparia cada «saber» quant a la formació instructiva i a la divulgació cultural, ja que tots els temes han assolit la seva representativitat ponderada. La consecució d'això ens està indicant i identificant el nivell cultural obtingut per aquesta societat.

L'oferiment d'una demarcació percentual temàtica i de procedències de les adquisicions bibliotecàries efectuades en uns períodes tan significatius per a la institució encarregada de tal acció, com és el cas de la Biblioteca Provincial, ens ha permès confeccionar una corba d'existències bibliogràfiques altament reveladora del grau educatiu i instructiu aconseguits i mostrar la representativitat real de cada àrea cultural.

La investigació i la realització de les diferents pautes de l'anàlisi bibliomètrica i l'estudi de tots els paràmetres estadístics han proporcionat uns resultats nous que vénen a descobrir la vertadera rellevància, en el camp de la divulgació cultural, de les distintes disciplines o temes en funció, també, dels més representatius i coneguts autors.

PRESENTACIÓ I COMENTARI DE RESULTATS

A. Línia principal d'anàlisi

L'aportació inèdita principal d'aquesta comunicació és la quantificació temàtica de les existències bibliogràfiques relacionades pel bibliotecari Miquel Roura. El procediment és lent i laboriós. Consisteix en la comptabilització de totes les entrades bibliogràfiques, en aquest cas exactament 10.939 cites.

Sobre aquest nombre ingent de títols calia efectuar una operació de catalogació. La dificultat consistia a saber quin criteri de classificació utilitzar: el que predominava en l'època en què es va fer el Catàleg, o un altre més semblant a models actuals. El del segle passat tendia a ésser concentrat i articulat tan sols sobre cinc grans camps temàtics:

- Teologia.
- Jurisprudència.
- Història.
- Belles Arts.
- Ciències i Arts.

Estant les dues darreres disciplines encara més aglutinades d'especialitzacions, com són gramàtica, literatura,

(7) Ramón Álvarez de la Braña: Memoria leída por el archivero-bibliotecario del reino... en el acto solemne de verificarse la apertura de la Biblioteca Pública de Mahón. Tipografía de Fábregues hermanos. Mahón, 1867.

(8) Primer Congreso de Historia Contemporánea. Salamanca 7, 8 y 9 de abril de 1992. Asociación de Historia Contemporánea.

(9) Montserrat Puyol Rodríguez: Análisis bibliométrico de las adquisiciones bibliográficas de la Biblioteca Provincial y del Instituto de segunda Enseñanza de las Baleares, 1847-1887. (Pendent de publicació). Comunicació de 8-4-1992. Salamanca.

(10) Miguel Roura Pujol: Catálogo de la Biblioteca Pública de Mahón. Sección primera: Índice de Autores, Traductores, Comentaristas, etc... y de obras anónimas. Tomo I: A-G. Palma, 1885-90. Tomo II: H-Z. Palma, 1897-1901.

pintura i música per al penúltim cas a l'últim pel que fa al referent a Ciències, entrarien a formar-hi part física, química, matemàtiques, filosofia, medicina, història natural i totes les tecnologies.

La metodologia més lògica era aplicar una catalogació actual, en el sentit que els seus continguts fossin entesos de primera lectura i que no fessin falta notes aclaridores sobre el que aglutinaven. Una altra raó important a l'hora d'adoptar aquest criteri va ésser que els resultats obtinguts poguessin ésser comparats fàcilment amb la catalogació utilitzada pel cas de la Biblioteca de Palma.

Finalment, tota la immensa quantitat d'entrades bibliogràfiques va ésser repartida en quinze camps. Els seus resultats són oferts a continuació, en el punt 1, de més a menys representativitat.

Quant a les dades oferides, la primera aclaració que cal fer és que el primer lloc està ocupat per la disciplina denominada «referenciació». Aquesta ressenya aglutina l'aparell erudit bibliotecari. Es tracta de referències auxiliars i de remissió a cites d'origen. En tot cas, el seu gran nombre, representat amb el 31'8% del total, no fa més que indicar l'alt grau d'especialització bibliotecària i de servei de la màxima informació bibliogràfica al públic.

D'aquesta manera, la disciplina que ocupa el segon lloc, és realment la primera. La temàtica més important de l'oferta cultural de la biblioteca. Aquesta, amb un percentatge de quasi un 30%, un 29'5% exactament, es la Religió. Circumstància lògica, per ésser les existències bibliogràfiques fundacionals provinents de les desamortitzacions eclesiàstiques.

Les anteriors entrades sumen entre unes 3.400 i unes 3.200 referències, respectivament. En segon lloc, segueixen dues disciplines que sobrepassen el milenar, Lletres i Ciències, unes 1.200 i unes 1.000 respectivament. Així, les «lletres» són Filologia/Literatura amb un 11'4%. Les «ciències» són Ciències-Tecnologies, amb un 9'3%.

1. Quantificació temàtica d'existències bibliogràfiques, Biblioteca Pública de Maó, 1885-1901.

Núm. ordre:	Disciplina	Total entrades	Percentat.
1	Referenciació	3.476	31'8%
2	Religió	3.220	29'5%
3	Filologia/Literatura	1.246	11'4%
4	Ciències/Tecnologies	1.020	9'3%
5	Història	571	5'2%
6	Dret	256	2'3%
7	Institucionals	239	2'2%
8	Geografia/Viatges	216	2'0%
9	Filosofia	192	1'8%
10	Política	190	1'8%
11	Revistes	92	0'8%
12	Docència	80	0'7%
13	Bibliografies	77	0'7%
14	Economia/Comerç	56	0'5%
15	Belles Arts:		
	Pintura, Música	8	0'1%
	Totals:	10.939	100'0

Menys de 1.000 entrades configuren la resta de les onze agrupacions temàtiques. Amb més de 500 entrades hi seria

història, representant un 5'2%. Al voltant de les 200 entrades hi hauria 5 disciplines. Les tres primeres, de recent innovació en l'època: dret, institucionals i geografia/viatges, les tres superant més de 200 entrades i obtenint un 2'3, un 2'2 y un 2'0%, respectivament. Recent innovació, per què?, pel que representen. Dret, la defensa individual. Institucionals, la consolidació de l'administració estatal i de l'associacionisme productiu i cultural. geografia/viatges, l'expansió de coneixements i de camps d'actuació en general. Per davall de 200 entrades es situarien dues disciplines en transformació, filosofia, amb un 1'8%, i política, amb un 1'7%.

En els llocs 11, 12 i 13 figuren disciplines que podrien ésser catalogades amb el «d'auxiliars» o «d'instrucció general». Totes elles amb menys de 100 entrades i menys d'un 1%, revistes, docència i bibliografies. Finalment, amb menys de mig punt percentual trobaríem economia/comerç i belles arts.

B. Línia complementària

Sens dubte, aquests resultats reclamen la confrontació entre l'oferta i la demanda cultural. Tal com s'ha vist, l'oferta és majoritàriament religiosa i literària. La demanda, d'acord amb els resultats de suport a continuació oferts, era ben diferent. La societat menorquina llegia sobretot literatura i ciències. La religió estava en un claríssim darrer lloc, amb un escàs 1%. Dret i auxiliars, amb menys de un 10%, i història, en un terme mig, amb un 15%.

2. Quantificació temàtica de servei al públic, 1882

Biblioteca Maó, 1882 (11)

1. Belles Lletres	1.172	42'3%
2. Ciències i Arts	811	29'2%
3. Història	434	15'6%
4. Jurisprudència	191	6'9%
5. Enciclopèdies i Miscel·lànies	137	5'0%
6. Teologia	28	1'0%
	2.773	100'0

3. Senyalització dels títols més representatius, Biblioteca Pública de Maó, 1885-1901

De la mateixa manera, i d'acord amb l'ordre de preferències temàtiques, s'han agrupat els principals títols que el propi bibliotecari Miquel Roura destacava en el seu catàleg com a existències bibliogràfiques importants.

PRIMER LLOC: Belles Lletres

Literatura:

- Miguel y Morante, Milà i Fontanals, Lope de Vega, Alarcón, Jules Verne, Èsquil, Sòfocles, Eurípides.

SEGON LLOC: Ciències i Arts

Ciències filosòfico-naturals i Arts:

- Obres de Ramon Llull, Bacon, Aristòtil, Sèneca, Kant.

Ciències físico-químiques:

- Obres de Nollet, Libes, Biot, Daguin, Ganot.

(11) Anuario del Cuerpo facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos correspondiente al año de 1882. Madrid, 1883. Págs.: 296-297.

Ciències Naturals:

- Obres de Plini, Turnefort, Vilanova, Figuiet, Zimmermann.

Agricultura:

- Obres de Rozier, Abu Zacaria, Jezué, Hidalgo, Cortés, Vilanova.

Medicina:

- Obres d'Hipòcrates, Monlau, Orfila.

Ciències Exactes:

- Arquímides, Biot, Ariño, Archilla, Domínguez Hervella.

TERCER LLOC: Història**Ciències Històriques i auxiliars:**

- Els viatges de Cook, de Juan de Dios de la Rada y Delgado.

Historiadors:

- Els clàssics grecs i llatins; els francesos Anquetil, Thiers i Bossuet i l'anglès Macaulay. Els espanyols Padre Mariana, Modesto Lafuente, Conde de Toreno, Piralá.

Història Eclesiàstica:

- Padre Flórez, l'abat Fleury, Luís Moreri, Padre Orsi.

Història de Balears i de Menorca:

- S. A. arxiduc Lluís Salvador, d'Hermilly, Hermite, Germans Ramis i Ramis, Rafael Oleo y Quadrado, Pedro Riudavets y Tudury, Juan Benejam.

QUART LLOC: Jurisprudència

- *Tratado de las leyes*, de Ciceró.

- *Del espíritu de las leyes*, de Montesquieu.

- *Digesto*, traduït al castellà per Rodríguez de Fonseca.

- *Los Códigos españoles*.

- *Derecho político*, de Mellado.

SISÈ LLOC: Teologia

- *Thesaurus theologicus*, 14 vols. Venècia, 1762.

- *Catecismo de Fleury*.

- *Ejercicios espirituales de San Ignacio de Loyola*.

- *Genio del Cristianismo*, de Chateaubriand.

- *Dictionnaire universel des sciences ecclésiastiques*, del P. Richard.

C. Línia de contextualització

La Biblioteca Pública de Maó, en el moment de la seva fundació va ésser equipada amb 9.600 volums. En línies generals en el segle passat les Biblioteques eren classificades pel nombre de volums que contenien. Així, segons el reglament del Cos d'Arxivers de 1871 (12), els centres que tenien més de 100.000 volums eren considerats de primera classe. De segona categoria eren els que tenen més de 30.000 volums. Per últim, eren de tercera categoria els que passaren de 10.000 volums. D'acord amb això, aquesta biblioteca, en el seu moment fundacional, no era ni de tercera categoria i, segons les dades oferides a continuació, en què s'assenyala el ritme d'adquisicions bibliotecàries, no va poder ésser qualificada de tercera categoria fins l'any 1890, quan ja disposava de més de 10.000 volums, 14.167.

En canvi, la Biblioteca Pública de Palma, en el moment fundacional, va aconseguir aglutinar més de 30.000 volums, pel que, automàticament, fou classificada de segona categoria.

Naturalment, aquestes xifres són superiors a les oferides

en el mateix catàleg, en què, incloses les entrades de referenciació, s'arriba a contabilitzar 10.939 volums. La resta devien ésser incunables i manuscrits, dels quals el mateix Miquel Roura i Pujol va confeccionar el respectiu catàleg (13), però nosaltres no l'hem treballat.

4. Ritme d'adquisicions bibliogràfiques, 1867-1901

(Dades del catàleg de M. Roura y Pujol, 1885-1901)

- 30-6-1867:

Procedents dels convents 9.600 volums.

- 1876:

Remissió d'obres duplicades al

Seminari de la Diòcesi 1.601 volums.
8.000 volums.

- Fins el 1890:

Adquisicions per compra 1.402 volums.

procedents del

Ministerio de Fomento 1.712 volums.

Donacions de corporacions

i particulars 3.053 volums.

14.167 volums.

- Donacions més importants:

* S. A. arxiduc Lluís Salvador.

* Congreso Diputados: *Diario de las Sesiones de las Cortes*.

* Centro Agrícola Menorquín: 180 obres diverses el 1883.

* Juan Hernández y Basellini: 709 obres el 1886 (Medicina).

* Médico Antonio Mercadal y Pons: 192 obres el 1888 (Història i Literatura).

L'increment d'adquisicions bibliogràfiques va ésser degut, principalment, a la generositat dels donants. Del total incrementat, des del 1867 fins el 1890, 6.167 volums, ben bé la meitat, 3.053 varen ésser regalats per corporacions i particulars. Entre les 5 donacions assenyalades, Roura va publicar l'índex de tres, considerades per aquest simple fet com a més importants, donacions realitzades pel *Centro Agrícola menorquín* (14), per Juan Hernández y Basellini (15) i pel metge Antoni Mercadal i Pons (16).

5. Quantificació de la procedència de les adquisicions bibliogràfiques, 1882

Per tractar el tema de la procedència de les adquisicions bibliogràfiques d'aquestes biblioteques es tenien, en princi-

(12) Reglamento del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos. Madrid, 1871. Tit. I. Capit. 1. Artículo 3.

(13) Miguel Roura y Pujol: Reseña de los incunables que posee la Biblioteca Pública de Mahón por D... bibliotecario de la misma. (Publicada por acuerdo y a expensas de la Excm. Diputación Provincial de las Baleares. Escuela Tipográfica Provincial). Palma, 1890.

(14) M. Roura y Pujol: Índice de las obras que han ingresado en la Biblioteca de Mahón, en 1882, procedentes de la disuelta Sociedad «Centro Agrícola Menorquín». Mahón, 1883.

(15) M. Roura y Pujol: Índice de las obras donadas por Don Juan Hernández y Basellini, en septiembre de 1886. Mahón, 1889.

(16) M. Roura y Pujol: Índice de las obras legadas por el médico mahonés Don Antonio Mercadal y Pons. Mahón, 1888.

pi, les dades del 1882, facilitades per l'Anuari del Cos Facultatiu d'aquell mateix any:

Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca		
Adquisicions bibliogràfiques de 1882 (17)		
- Per compra i subscripció	36	6'0%
- Per donació del Govern	366	60'3%
- Per donació de corporacions i particulars	204	33'7%
Total	606	100'0%

Biblioteca Maó, 1882		
Adquisicions bibliogràfiques de 1882 (18)		
- Adquirits per compra	64	25'8%
- Procedents del <i>Depósito de libros del Ministerio de Fomento</i>	147	59'2%
- Regal de corporacions i particulars	37	15'0%
Total	248	100'0%

Les dades de ambdues mostren una presència majoritària, un 60%, de les adquisicions bibliogràfiques de l'Administració Central. Quant al sistema de compra, de les dades exposades, la Biblioteca de Maó és la que obté un 25'8% pel total de les adquisicions de l'any 1882.

No obstant això, aquests resultats anuals poden ésser enganyosos. El conjunt de les adquisicions bibliogràfiques ha de ser estudiat en un període de temps llarg.

Així, en el cas de Palma, en aquesta informació s'ha d'adjuntar l'elaborada per la nostra part sobre la Biblioteca de Palma. Aquesta elaboració aportà uns resultats per als mateixos períodes que els tractats segons les preferències temàtiques. En el primer d'aquests, es comprova que la procedència de l'Administració Central obté, amb un 10'7% una importància molt petita. Tot i així, la seva aportació és major que la provinent de l'Administració Local, que, amb un 6'7% és en l'últim lloc. En el primer període resulten ésser més quantioses les aportacions bibliogràfiques procedents del sistema de compra per part del propi Institut i les donacions particulars:

Biblioteca Provincial de Balears **Procedència d'adquisicions bibliogràfiques**

Primer període, 1858-74		
Compra	462	53'0%
Donacions particulars	186	21'3%
Administració Central	93	10'7%
Altres institucions	72	8'3%
Administració Local	58	6'7%
Total	871	100'0%

En el segon període, el que destaca és sobretot, l'ascens de l'Administració Central, la qual, amb un 46'8%, ocupa el primer lloc. Al voltant de la meitat, el 26'6%, representa el sistema de compra. Per la seva banda, la procedència de l'Administració Local, a més de seguir en l'últim lloc, baixa quatre punts en la representativitat percentual:

Biblioteca Provincial de Balears		
Procedència d'adquisicions bibliogràfiques		
Segon període, 1874-87		
Administració Central	1.107	46'8%

Compra	630	26'6%
Donacions particulars	458	19'4%
Altres institucions	122	5'2%
Administració Local	48	2'0%
Total	2.365	100'0%

Dels dos períodes oferts destaca, en el primer cas, l'afluència majoritària per compra, més del 50%. En canvi, pel segon període, és l'Administració Central el lloc de procedència majoritària de les adquisicions bibliogràfiques, amb un 46'8%.

En el cas de Maó, cal recordar que, dels 6.000 volums incrementats en el període de 1867 a 1890, una meitat era provinent de donacions particulars, i l'altra meitat, com s'ha vist, a parts iguals entre els procedents de l'Administració Central i els comprats amb fons propis.

En aquest punt, convé recordar que la dotació econòmica de la Biblioteca de Maó era sensiblement inferior a la de Mallorca. Segons els anuaris del Cos facultatiu d'Arxivers, per als anys 1881 i 1882, la Biblioteca de Palma disposava de 750 ptes./anuals, i la de Menorca de 500 ptes., també per any.

6. Comparació dels resultats obtinguts amb les dades de la Biblioteca Pública de Palma, 1867-1887

La Biblioteca Pública de Palma, en el moment fundacional, va aconseguir aglutinar més de 30.000 volums, pel que era qualificada com a de segona categoria.

Biblioteca Pública de Palma. Dotació 1847 **Catalogació de 1860 (19)**

- Teologia	14.658	62'2%
- Jurisprudència	3.508	15'0%
- Història	2.225	9'4%
- Belles Lletres	1.802	7'6%
- Ciències/Arts	1.376	5'8%
	23.569	
- Sense classificar	14.000	
- Poligrafia	452	
- Incunables	388	
- Manuscrits	538	
Total	38.943	

D'aquest percentatge, allò que és evident és la preponderància absoluta d'obres pertanyents a la temàtica teològica, ja que, amb un 62'2%, presenta una majoria aclaparadora. Molt darrera hi figuren Jurisprudència, amb un 15%, les restants no arriben ni a un 10%. Entre aquestes

(17) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros de 1882. Madrid, 1883. Pág. 172.

(18) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros de 1822. Madrid, 1883. Pág.: 298.

(19) Francisco Manuel de los Herreros: Memoria leída por el Sr..., Director y Catedrático del Instituto Provincial de segunda enseñanza de las Baleares, en la solemne apertura del curso de 1861 a 1862. Imprenta Felipe Guasp. Palma, 1861.

- Los mismos datos aparecen recogidos en J. Pomar Fuster: Ensayo histórico sobre el desarrollo de la Instrucción Pública de Mallorca. Palma, 1904. Pág.: 203.

cal destacar que l'últim lloc està ocupat per les de Ciències i Arts, matèria que tradicionalment s'ha considerat origen de tot progrés tècnic i científic.

A la Biblioteca de Palma es disposava de l'increment lent i progressiu realitzat any per any, pel fet que, com a centre integrat dins del funcionament de l'Institut Balear, rendia unes memòries anuals. D'aquesta manera s'ha aconseguit detectar el progressiu decantament en les disciplines. A continuació s'exposen les taules finals dels dos períodes quantificats i es detallen els resultats d'una manera ordenada, d'acord amb la seva representativitat:

Quantificació temàtica de les adquisicions bibliogràfiques Biblioteca Provincial.

Primer període 1858-74

Història	182	20'9%
Filologia/Literatura	166	19'1%
Ciències/Tecnologia	158	18'1%
Institucions	141	16'2%
Bibliografia	42	4'8%
Revistes	42	4'8%
Religió	39	4'5%
Filosofia	37	4'2%
Geografia/Viatges	21	2'4%
Dret	15	1'7%
Política	10	1'2%
Música	6	0'7%
Impremta	5	0'6%
Economia/Comerç	4	0'5%
Total	871	100'0%

Les dades exposades reflecteixen el canvi radical de la realitat anterior. D'aquesta manera, els temes preferits del passat, aquí localitzats sota els epígrafs de Filosofia i Religió, no arriben junts ni al 8'7%. Aquí, el grup d'honor el configuren quatre disciplines que antany destacaven per estar en els últims llocs: història, filologia i ciències. El quart lloc, el referit a Institucions, és representatiu de les Memòries i les reglamentacions oficials i d'altres organismes i per això, té una rellevància relativa, solament seria representativa del grau d'inclusió en la xarxa educativa oficial.

Aquestes quatre disciplines ocupen altra vegada els primers llocs en el període següent, inclòs en el mateix ordre percentual. En el cas de religió i teologia, la seva representativitat ha devallat encara més, no arribant ni a un 6%, en lloc del 8% que tenien en el període passat:

Quantificació temàtica de les adquisicions bibliogràfiques Biblioteca Provincial

Període 1874-87

Història	431	18'2%
Filologia/Literatura	421	17'8%
Ciències/Tecnologia	415	17'6%
Institucions	353	15'0%
Revistes	181	7'7%
Dret	157	6'6%
Geografia/Viatges	111	4'7%
Religió	105	4'4%
Bibliografia	65	2'8%
Política	41	1'7%
Economia/Comerç	36	1'5%
Filosofia	34	1'4%

Pedagogia	8	0'3%
Música	7	0'3%
Total	2.365	100'0%

Servei al públic

Les preferències temàtiques del públic tenen un paràmetre molt concret en el moment de saber-se el total d'obres consultades de cada disciplina. En general, és estrany que l'interès cultural canviï totalment d'un any per l'altre. Es produeixen petites variacions però sempre dins d'unes coordenades semblants.

D'aquesta manera, si ens fixam en les dades de la Biblioteca de Palma, els dos primers llocs es mouen entre ciències i arts i història, i belles lletres en un tercer lloc. En canvi, a la Biblioteca de Maó, el primer lloc de preferència màxima del públic és ocupat precisament per belles lletres. Seguirien igualment ciències i història. A més, jurisprudència segueix en ordre en els tres casos, però amb un percentatge molt exacte, menys d'un 5% o lleugerament superior en un punt. Teologia en els dos casos illencs comparats és en un últim lloc, i la seva representativitat se xifra al voltant d'un 1%.

Biblioteca Pública de Palma, 1881-82

1881 (20)

- Ciències i Arts	1.532	50'6%
- Història	957	31'6%
- Belles Lletres	432	14'3%
- Jurisprudència	59	1'9%
- Enciclopèdies i Periòdics	28	0'9%
- Teologia	22	0'7%
Total:	3.030	100'0%

1882 (21)

- Història	912	43'0%
- Ciències i Arts	785	37'0%
- Belles Lletres	324	15'3%
- Jurisprudència	73	3'4%
- Teologia	23	1'0%
- Enciclopèdies i Periòdics	6	0'3%
Total:	2.123	100'0%

Biblioteca Pública de Maó, 1882 (22)

- Belles Lletres	1.172	42'3%
- Ciències i Arts	811	29'2%
- Història	434	15'6%
- Jurisprudència	191	6'9%
- Enciclopèdies i Miscel·lànies	137	5'0%
- Teologia	28	1'0%
Total:	2.773	100'0%

(20) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos correspondiente al año de 1881. Madrid, 1882. Pág.: 245.

(21) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos correspondiente al año de 1882. Madrid, 1883. Pág.: 173.

(22) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos correspondiente al año de 1882. Madrid, 1883. Págs.: 296-297.

Per últim, aquests resultats illencs poden ésser comparats amb els detectats per l'establiment rector de totes les biblioteques espanyoles, la Biblioteca Nacional. D'acord amb els resultats oferts, la coincidència més evident és l'últim lloc de Teologia en les preferències del públic. Jurisprudència també és en un lloc inferior. La sorpresa és l'ascens d'els requeriments d'enciclopèdies i periòdics, ocupant amb un 20%, el segon lloc. Pel que fa a la resta, ciències és en primer lloc, amb un 35%; història i belles lletres, en un lloc mitjà alt, amb més d'un 15%.

Biblioteca Nacional, 1882 (23)

- Ciències i Arts	16.945	35'8%
- Enciclopèdies i Periòdics	9.210	19'5%
- Història	7.935	16'8%
- Belles Lletres	7.686	16'3%
- Jurisprudència	4.686	9'9%
- Teologia	796	1'7%
Total:	47.258	100'0%

VALORACIÓ FINAL

La importància d'aquesta comunicació consisteix fonamentalment a ésser una contribució notable al coneixement de la configuració cultural de la societat menorquina del segle passat. Ja que la representativitat numèrica de les diferents disciplines instructives i educatives, en un sentit general, ens ha donat compte de la rellevància concreta de cada temàtica cultural, la qual cosa aporta criteris inèdits que poden modificar o completar idees establertes de la caracterització cultural illenca menorquina.

Així, per la principal línia d'anàlisi, primer punt d'aquesta comunicació, cal destacar l'aportació inèdita proporcionada per la quantificació bibliomètrica. La preponderància de la religió, no fa més que subratllar l'origen de l'aport fundacional, els béns desamortitzats. Perquè aquí, com a tot arreu, la religió se configura com a legat del passat cultural illenc. Aquesta afirmació té un aval numèric molt clar. El 1890, dels declarats 14.167 volums totals i de la xifra treballada per nosaltres, 10.939, els finalment 8.000 volums fundacionals procedents dels béns desamortitzats, representen el 56% i el 73%. Percentatges, per ells mateixos, alts i molt significatius.

Quant a la línia complementària d'anàlisi, el segon punt de tractament, el servei al públic, indica que, malgrat l'oferta, el gust del públic era sobretot literari. No obstant això, se pot atorgar que la bibliografia religiosa, com missals i devocionaris, excepte casos comptats d'especialistes i teòlegs, era i és d'ús normalment privat. A més, per ésser practicant religiós no feia falta cap consulta, sinó seguir el costum o actuar d'esma.

El tercer punt de tractament, dins de la línia complementària, se refereix als títols més representatius. En aquest sentit, només cal indicar el bon nivell cultural dels continguts bibliogràfics oferts. Tan sols cal destacar les particularitats històriques pròpies, com són els casos de les dominacions anglesa i francesa. Per altra banda, hi ha la dependència formativa dels metges illencs a França. I això, no tan sols referit al cas més famós del metge Orfila, que va arribar a ésser Rector de la Universitat de París, sinó també a uns dels donants particulars més importants, Juan Hernández Base-

lini, vinculat amb el sud de França, especialment amb Montpel·lier.

Finalment, en la darrera línia d'anàlisi, la de contextualització, la comparació amb l'altra illa, Mallorca, s'imposa. En aquest sentit, Menorca, que no té la representativitat provincial de capital de les illes, supleix aquesta deficiència amb una certa independència cultural, amb una espècie «d'anar per lliure». Així, en el cas concret de les adquisicions bibliogràfiques de la Biblioteca Pública, deficitària per part de l'administració, és la iniciativa privada que sobresurt.

Com a conclusió, cal dir que el present treball és només una introducció a l'estudi d'aquesta institució cultural tan important. Queda pendent un major aprofundiment en les fonts disponibles i en l'anàlisi d'altres fonts que quasi segur que existeixen, però que són desconegudes i inèdites de moment. No obstant això, crec sincerament que els resultats aquí aportats són un bon inici.

(23) Anuario del Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos correspondiente al año 1882. Madrid, 1883. Pág.: 100.